

1753 Fergekatastrofen på Sandfærhus

En skal være forsiktig med å kåre ”den største katastrofen” i vårt nærmiljø. For enhver involvert i en ulykke – eller som etterlatt - vil nettopp relatert hendelse være ”den største katastrofen”. Ser en det hele i målestokk av antall døde, vil fergetragedien på Sandfærhus bli rangert høyt. Kanskje er det nettopp nevnte ulykke som i fredstid har krevd flest menneskeliv i Stjørdal.

Året er 1753 – datoen den 9. september. Det som skulle være en lykkedag for enhver kristen familie, skulle ende i forferdelse. Denne dagen skulle lille Randi Eriksdatter Bjørgaunet bli døpt i Værnes kirke. Slekt og venner av familien var samlet til denne høytidsstunden. Den stolte faren, Erik Olsen Bjørgaunet, hadde bivånet det hele, og fadderne hadde stolt gjort sin plikt. Disse var Anne Bjørgøyet, Gunhild Lergjerdet, Marit Aunet, Ole Bjørgum og Peder Setnan. En må gå ut i fra at de tre kvinnene bar og tok aktiv del i handlingen, mens ”gutten” bivånet – slik det vel var vanlig på den tiden.

Dette var i en mørk tid i Stjørdalens historie. Dalføret var preget av magister Jens Nilsson Parelius tunge sinn. Flere av de som var i kirka hadde 3 ½ år tidligere vært vitne til at nevnte prest gjorde slutt på Ingeborg Klokkhaugens liv. Hennes hode falt som offer for bøddelens skarpe øks en vårdag på Langøra. Denne 12. søndag etter Trinitatis var det hjelpepresten til Parelius, unge Herr Boy Larsen Klingenberg som forrettet. Hva han preket over, er ikke godt å si, men en må nok regne med at formaningene haglet jevnt og trutt gjennom en evig lang gudstjeneste som nok stilte enhver tålmodighet på prøve. Det var nok derfor med lettelse for de 17 i barsedåpsfølge fra Lånke, at de omsider slapp ut, kunne trekke pusten og begi seg på hjemveien. Veien hjem var gjennom den vakre bjørkealléen fra Værnes kirke, forbi Værnes Hovedgård og ned til ferjeleie ved Sandfærhus – deretter med båt (ferje) over Stjørdalselva – og så hjem til gards.

Stjørdalselva hadde også dette året – i sin vane tro – steget kraftig grunnet store nedbørmengder tidlig på høsten. Et ikke ukjent fenomen den dag i dag. En av de som var med i barsedåpen, Ole Pedersen Hell, var vant med dette. Han bodde like ved elva, og hadde ingen bekymringer. Han hadde opplevd elva mye større – mange ganger før, og fryktet overhodet ikke overfarten. At han ikke tok hensyn til at ”sjøen på fall” ville medføre ekstra sterke strømmer, synes noe merkelig for en som lever så tett innpå elva.

Båten la fra land med alle 17 om bord. De prøvde å ro (styre) mot Hus, men midt ute i Stjørdalselva gikk båten rundt og alle druknet. Av de 17 fant de igjen 12. Ingen vet med sikkerhet hva årsaken til forliset var. Det hele vil kun bli spekulasjoner. Likevel er det antydning et par forhold. I en tradisjonsfortelling antydes det at de voksne hadde vært innoom hos gjestgiveren på Sandfærhus før de satte over elva. Kanskje hadde de ”feiret” litj-veitja, og så litt hovmodig på farene som truet der ute i elva.

Eller var det som Gerhard Schøning skrev etter sin reise gjennom Stjørdalen i 1774: ”.....mest af den aarsag, at alt for mange havde steget ind i færgen”. Trolig var det en kombinasjon.

De 12 som ble funnet etter forliset, ble gravlagt på Lånke kirkegård lørdag 15.september. Vi har navnene og alderen på samtlige. De fleste var i tjuårene. Våren derpå fant de en til, Ole Olsen Leren, trolig eldst mann i følge med hele 73 år. De som ikke ble funnet, vet vi ikke navnene på, men må gå ut i fra at en av de var selve dåpsbarnet.

17 mennesker på en dag – i en og samme ulykke – fra en og samme bygd, - slikt merkes. Lånkebygda hadde tidligere tatt støyten, og lidd seg gjennom ulike innfall av svenske felttog. De visste så vel hva smerte var. Men dette var en annen type smerte - selv for hardføre og trauste bønder. Urettferdighet, bitterhet, oppgitthet og depresjon var ikke ord som ble uttalt blant slitere og nøysomme mennesker på den tiden. De tilhørte kun et taust tankespill. Jens Nilssøn Parelius som sjelesørger gjorde trolig ikke stemning lettere. Lånkbyggen visste så inderlig vel at bygda var satt langt tilbake.